

GITNANG-ARAW

Mixkaela Villalon

Pamilyar ang daan papuntang Gitnang-araw. Dito, lubak-lubak ang kalsada maliban kung malapit na ang eleksiyon. May eskinitang laging tinatambakan ng basura sa tapat ng babalang “*Bawal magtambak ng basura dito gago.*” Oras-oras din ang traffic dahil sa gitna ng kalsada nagbababa ang mga jeepney, at beterano sa pagsingit ang mga tricycle at pedicab. Dito, halos hindi na makausod ang nagsisiksikang bahay, sari-sari store, junkshop, bakery, at iba pa. Sa umaga, inuunahan ng mga lelang na naka-daster ang tandang sa pagtalak. Binabasag naman ng sintunadong pagkanta ang gabi, at madalas magbasagan ng bote ang mga lasing sa videoke. Tuwing tag-ulan, bumabaha ang lansangan at ginagawang swimming pool ng mga bata ang kulay pusali na tubig. Tuwing tag-init, mainit na mainit sa Gitnang-araw. Walang patawad ang tanghaling-tapat, parang matinding apoy sa pandayan, pinatitigas at pinakikinang ang lahat ng tagarito.

Pumapatak sa Agosto 4 ang Pista ng Gitnang-araw, pero Hulyo pa lang ay bumubuhos na sa kalsada ang kasabikan ng buong pook. Tuwing panahon ng pista, napupuno ang simbahan ng mga panalangin kay Santo Domingo de Guzman Garces, patron ng Gitnang-araw at mga dalubtala.

Simple lang ang panalangin ng mga tagarito: maaliwalas na buhay, pagkain sa mesa, kapatawaran sa kanilang mga sala, at matinong signal ng cellphone.

Sa taong ito, tulad ng nakaraan, nagdarasal ang batang si Agustus na makapag-aral. Nagdarasal naman ang nanay niyang si Wendy na madapuan ng suwerte—maka-jackpot sana sa lotto, manalo sa kontest, o mapadaan sa bahay nila ang game show host na nagpapamudmod ng pera—para mapag-aral niya ang kaniyang nag-iisang anak. Parehong nangangarap ang mag-ina ng mas magandang bukas.

Nananalangin naman ang tanyag na pintor na si Boy Tulay ng inspirasyon para sa kanyang susunod na obra. Kamakailan kasi ay natagpuan niya ang dalagang mamahalin niya habang-buhay. Nangangarap si Boy Tulay na

makalikha ng napakagandang sining na pag-uusapan ng buong Pook at magsisilbing simbolo ng kanyang pag-ibig.

Maging si Balbas na siga ng Pook Gitnang-araw ay nagdarasal. Gustuhin man niya, hindi siya makapag-alay ng bulaklak sa Santo dahil kasalukuyan siyang nakakulong sa Muntinlupa. Sakto sa araw ng Pista ang araw ng kanyang pagbitay. Nangangarap si Balbas ng kapatawaran at kinabukasan—maaliwalas man o hindi—basta't naroon siya't humihinga.

Hindi tiyak kung ugali ni Tonio Ginuaco ang magdasal pero tila nasagot na ang mga panalangin niya. Nitong huling linggo, kinilala siya ng pangulo ng bansa bilang makabagong bayaning Filipino. Isasabay sa araw ng pista ang pagpapatayo ng rebulto ni Tonio sa bungad ng Pook. Sa kabila nito, nangangarap pa rin si Tonio ng manit na sabaw at isang bandehadong kanin. Simpleng tao lang si Tonio.

Samantala, halos walang panahon si Aling Taptap magdasal dahil sa paghahanda niya para sa araw ng Pista. Bilang pinakamahusay na kusinera ng Gitnang-araw, tiyak na dudumugin ng mga kapitbahay ang kaniyang karinderya. Ito pa naman ang unang pista na wala sa piling niya ang kaniyang anak. Saan man ang anak niya ngayon, ipinagdarasal ni Aling Taptap na ligtas ito at hindi nagugutom.

Hindi man matataas ang mga bahay sa Pook Gitnang-araw, tiyak na sumasayad sa langit ang mga pangarap ng mga tagarito. Sa gitna ng walang-patid na ingay ng lansangan, sa pusod ng semento, aspalto, buhol-buhol na kable ng koryente, libag, at kalawang ng Pook na nagbibilang ng petsa bago ang araw ng Pista, nakabibingi ang ingay ng mga nagsusumamong pangarap.

1. Ginuaco

Si Tonio Ginuaco ang paboritong kapitbahay ng lahat ng naninirahan sa Pook Gitnang-araw. Malumanay magsalita at maamo ang mukha, para bang hindi niya kayang mag-isip ng masama sa kaniyang kapuwa. Pero ang tunay na nakapagpalapit ng loob ng kaniyang mga kapitbahay ay ang hilig ni Toniong magpakamartir.

Noong nag-aaral pa si Tonio, napagbintangan siyang nagnakaw ng pandesal na baon ng seatmate niya sa eskuwela. Wala kasing sariling baon si Tonio at madalas siyang manghingi sa katabi. At dahil alam ng lahat na dalawang subo lang ang layo ng pulubi sa kawatan, siya ang napagbintangan.

“Malaki pa naman 'yon,” reklamo ng batang nawalan ng baon. “Hindi yung tig-pipisong pandesal, ha? Yung tig-tatlong piso at may palaman na tuna.”

“Tell the truth, Tonio,” utos ng guro matapos kaladkarin si Tonio sa harapan ng classroom. Bilang sagot, naihi si Tonio sa shorts. Pagkatapos, pinakain siya ng chalk.

Dahil likas na usisero ang mga taga-Gitnang-araw, kumalat palabas ng classroom ang balita ng nangyari kay Tonio. Pero nag-iba ang kuwento sa bawat labing madapuan nito. “Si Tonio, nagnakaw ng tatlong pandesal, isang lata ng tuna, at sampung piso,” bulong ng mga estudyante sa isa’t isa sa loob ng CR. “Ayaw aminin, kaya pinakain ng chalk.”

“Si Tonio Ginuaco, anak ng magnanakaw,” usap-usapan naman ng mga guro sa faculty room. “Maski pandesal at de-lata, pinipitik. E nagmatigas. Kumain pa siya ng chalk kaysa umamin.”

Pagdating ng kuwento sa mga tambay sa labas ng paaralan, bidang-bida na si Tonio. “Si Tonio G., a.k.a. Tonio Gangster, hard core talaga. Inakyat daw ang warehouse ng delata sa labas ng Pook, ninenok ang ilang kahon ng sardinas, at ipinamigay sa mga kapitbahay. Eto pa, ha? Kumakain pa raw ng bubog ’yon,” kuwento nila, nag-aapiran pa.

Habang iba’t ibang bersiyon ng nangyari ang naglipana, tahimik lang si Tonio na pinagalitan ng guro. Bago matapos ang araw ng eskuwela, tulirong dumating ang isang yaya na dala-dala ang nawawalang pandesal. Naiwan lang pala ito sa bahay, nakalimutan ipasok sa bag ng alaga. Nagkibit-balikat ang guro at ipinabalik si Tonio sa upuan.

“Ang mahalaga, Tonio,” sabi ng guro pagkaupo ni Tonio. “Ay hindi mo na uulitin, di ba?”

Nakayuko si Tonio na lumabas ng paaralan, nahihya sa sasabihin ng iba tungkol sa kanyang “pagnakaw.” Laking gulat niya nang sinalubong siya ng palakpakan paglabas niya ng eskuwelahan. Kalahati yata ng buong Pook ang nandoon, nakarinig ng kagitingan ni Tonio. Halos lahat sila’y gustong makipagkamay sa bata.

Mula sa karanasang iyon, nadiskubre ni Tonio ang kakaibang pakiramdam ng walang-sala pero napagbibintangan. Pinag-uusapan siya ng lahat. Ang patpatin at tahimik na Tonio Ginuaco, puwede palang maging kung sinong magaling at matapang. Nakakaadik ang pakiramdam.

Magmula noon, nakasanayan ni Tonio na umamin sa lahat ng kamalian sa paligid niya. Nagbinata si Tonio na pasan ang lahat ng kasalanan ng mundo, at dito siya masaya. Nang manakaw ang TV sa karinderya na gabigabing dinudumog ng mga kapitbahay, si Tonio lang ang nangahas umamin. Nang maputulan ng koryente ang buong Pook, dahil raw ito kay Tonio. Nang mawala ang dalagang anak ni Aling Taptap, agad pinuntahan ni Tonio

sa bahay ng Ale para sabihin na siya ang dumakip sa dalaga. Detalyado ang pagkuwento ni Tonio kay Aling Taptap kung paano niya binigyan ng sopdrinks na may halong pampatulog ang dalaga, at nang mawalan ng malay, tinadtad niya ang katawan at hinalo sa adobo.

“Oo na, Tonio. Umuwi ka na nga,” sabi ni Aling Taptap.

“Gin’wako,” sabi ni Tonio. “Ako’ng may gawa. Gin’wako.”

Nang naholdap ang malaking bangko malapit sa Pook, pinuntahan ni Tonio ang estasyon ng pulis. “Gin’wako,” sabi niya, at sapat na iyon sa mga imbestigador. Inaresto nila si Tonio sa kabila ng dalawampung testigo na sumusumpang hindi siya ang nangholdap. Hindi rin matagpuan sa bahay ni Tonio ang perang ninakaw pero idineklara ng hepe ng pulis na tagumpay ng hustisiya at karangalan ng Pulis Maynila ang pag-aresto kay Tonio Ginuaco.

Kinabukasan, natagpuan sa ilalim ng headline ng bawat diyaryo ang mahiyaing ngiti ni Tonio Ginuaco. Tinawag siyang “Slumdog Criminal Mastermind” ng mga pahayagan dahil sumuko man siya sa mga awtoridad, walang may alam kung saan niya itinago ang pera. Ang patpatin at tahimik na si Tonio Ginuaco, nasa TV at diyaryo, mag-isang nakapagholdap ng bangko, at ngayon ay pinag-uusapan ng buong bansa.

Hindi nagtagal, sinugod ng Asong Ulol Gang ang presinto at galit na sinabing sila ang nangholdap ng bangko. Hindi nila matiis na ibigay kay Tonio sintu-sinto ang puri ng kanilang pinaghirapang krimen. Bahagyang nagkagulo sa presinto dahil ayaw ni Tonio mapalaya. Nagsisigaw siya doon ng “Gin’wako! Ako! Ako ang gumawa!” Napilitan tuloy ang Asong Ulol Gang na maglabas ng ebidensiya—mga litrato nilang mayhawak ng mga baril at nanghoholdap ng bangko, kuha sa sariling cellphone, at naka-upload sa Friendster. Kumbinsido sa wakas, pinalaya ng mga pulis si Tonio.

Nakayukong lumabas si Tonio mula sa kulungan, nahihiya sa sasabihin ng ibang tao. Sumunod sa bawat hakbang niya ang alingawngaw ng mga preso, tawang-tawa sa pagkahulog ni Ginuaco mula sa kaniyang pedestal.

Simula noon, halos wala nang maniwala kay Tonio tuwing umaako siya ng mga kasalanan. Nang masaksak si Boy Tulay sa may paaralan, sinabi ni Tonio na siya ang may sala. Pero imposibleng siya, dahil may nakita si Wendy na ibang taong umaaligid kay Boy Tulay bago mangyari ang krimen. Hindi masukat ang kalungkutan ni Tonio Ginuaco noon.

Mabuti na lang at nariyan ang Pulis Maynila at ang mahaba nilang listahan ng mga hindi malutas na krimen. Ipinakilala ng hepe ng pulis si Tonio sa ilang kilalang personalidad ng panahon. “Big break mo na ’to,

Tony,” sabi ng hepe, inaabot sa kaniya ang mga pekeng passport, huwad na dokumento, balde-baldeng droga, at gamit na mga balota.

“Gin’wako,” sagot ni Tonio sa lahat ng ibintang sa kaniya. Siya ang mastermind ng mga kompanyang sangkot sa pyramid scheme. Mag-isa niyang pinatay ang napakaraming magsasaka, aktibista, at reporter. Siya ang rason kaya palaging traffic sa EDSA, at bakit tumataas ang presyo ng pamasaha halos kada-buwan. Pasan ni Tonio sa kaniyang mga balikat ang ugat ng kahirapan sa bayang Pilipinas.

Sa dami ng mga krimeng inako ni Tonio, kataka-taka kung bakit lagi rin siyang nakakalaya sa bilangguan. Sa tulong ng hepe ng pulis, dumami ang mga kaibigan ni Tonio sa gobyerno. Mula huwes hanggang barangay tanod, gustong makipagkamay at magpa-picture kasama si Tonio Ginuaco.

“Gin’wako,” laging sabi ni Tonio habang pumipirma ng autograph o testimonya. Ang tahimik na si Tonio Ginuaco, ngayon ay kilalang tao na.

Dahil isinasabuhay umano ni Tonio ang mabuting ugali ng pagsasabi ng totoo, pinarangalan siya bilang makabagong bayaning Filipino. Isasabay sa araw ng Pista ng pook ang paggawad sa kaniya ng Lungsod ng Maynila ng rebultong itatayo sa bungad ng Gitnang-araw, “for exemplary services to the country.”

2. Shabs

Small-time drug dealer si Balbas. Maliban sa kaniyang makapal na balbas, makikilala siya sa kaniyang malaki at bilog na tiyan na resulta ng madalas na pag-inom ng bilog sa tindahan.

Tuwing panahon ng Pista, laging inuuwi ni Balbas ang First Place sa paligsahan ng palakihan ng tiyan. Lagi namang Second at Third Place lang ang tinyente at hepe ng Pulis Maynila. Mabuti na lang at walang paligsahan ng pinakamadayang negosyante sa Gitnang-araw. Sakaling mayroon, maghuhuramentado ang mga hurado. Mumurahin nila ang kalangitan. Luluha sila’t maghihinagpis dahil sa dami ng sasaling mandarayang negosyante. Doon malalaman na walang matapat na tao sa Pook Gitnang-araw.

Hindi nakapagtapos ng pag-aaral si Balbas pero matalino siya. Iskolar siya ng mga kalsada ng Gitnang-araw. Wala man siyang diploma, nasa honor roll siya kasama ng mga Magna(nakaw) at Suma(sampa sa gate) cum laude ng lansangan.

“Pag nalagay ka sa alanganin, huwag kang tatakbo,” payo ni Balbas kay Boy Tulay minsan, habang nag-iinuman sa karinderya ni Aling Taptap.

“Pagka natutukan ka ng baril, cool ka lang. Unang natetepok ’yung mabilis nerbyosin.”

Natutuhan ni Balbas ang leksiyong ito nang minsang natunugan ng mga pulis na magkakaroon ng malaking bentahan ng shabu sa garahe ng isang kilalang bus liner. Nang i-raid ang garahe, bisto ang ilang malalaking tao—ang kumpare ni senador, ang may-ari ng estayon sa TV—at si Balbas sa gitna ng barilan. Imbes na makipagbambakan o tumakbo paalis, inipit ni Balbas ang ilang pakete ng shabu sa kilikili niya at nagkunwaring napadaan lang sa lugar na iyon. Pumipito pa siya sa sarili habang naglalakad palayo. Cool na cool ang itsura, babad naman sa pawis ng kilikili niya ang nauwing droga.

Sa kongkretong kagubatan ng lungsod, iisa lang ang batas: ang batas ng *supply at demand*.

Tuwing nagkaka-raid, abot-langit ang presyo ng shabu. Nagtutungo sa ibang bansa ang malalaking drug dealer para hindi sila tiktikan ng pulis. Kumokonti tuloy ang droga sa lansangan pero hindi nagbabago ang dami ng mga adik. Dito nakakita si Balbas ng pagkakataong ibenta ang kakarampot niyang droga. Para maparami ang benta at para na rin takpan ang anghit ng kilikili sa kaniyang produkto, hinahaluan ni Balbas ng dinurog na asin ang ibinebentang shabu. Sa sampung pisong droga na hihithitin, sienta porsiyento lang ang tunay na shabu. “Okey lang,” isip ni Balbas. “Mga adik lang naman ang dinadaya ko. Ano ba’ng gagawin nila, isusumbong ako sa pulis?”

Hindi nagtagal, kinahiligan ng mga adik ng Gitnang-araw ang shabu ni Balbas. Dekalidad daw ito at malakas ang tama. At eto pa, sabi ng mga adik, ang shabu ni Balbas—may flavor. Lasang asin (at marahil kilikili).

Dahil dito, nakakita si Balbas ng oportunidad na ipagbuti ang kanyang negosyo. Balbas’s flavored shabu, *whooh!* Kahit nang magsibalikan ang mga big-time na drug dealer sa Pook, hindi nila matapatan ang inobasyon ni Balbas.

Nag-eksperimento pa si Balbas. Sinubukan niyang haluin ang shabu sa iba’t ibang sangkap na mahahanap sa kusina. Minsan asin, minsan asukal. May pagpipilian na ang mga adik na sweet o salty. Para sa mga bata, hinahaluan ni Balbas ng Tang orange juice ang shabu. “Mami, wala na bang Tang!” sigaw ng mga bulilit na nanginginig at nangingisay sa tuwa.

Habang lumalaki ang merkado ng shabu ni Balbas, nagkakaroon ng iba’t ibang demographic ang mga suki niya. Para sa mga may diabetes, Splenda-flavored shabu. Para sa mga binata’t binatilyo, shabu na may dinurog na Cherifer, para siguradong tatangkad. Para sa mga nagda-diet, shabu-lite (70 porsiyento less shabu).

Naging kilala at malaking tao sa Pook Gitnang-araw si Balbas. Hindi niya sinikreto mula sa mga kapitbahay ang kaniyang negosyo, pero hindi rin siya naisusumbong sa pulis. Bakit pa, isip ng mga kapitbahay, mabuting tao naman si Balbas. Ano ngayon kung drug dealer, basta hindi madamot.

“Budget cut na naman po, Mister Balbas,” sumbong ng principal ng paaralan ng Gitnang-araw nang minsang magawi sa bahay ni Balbas “Kulang talaga ang ibinibigay na pondo para sa mga public school. Kung ipapasara ang eskuwelahan, ano na lang ang mangyayari sa mga bata?”

“Wag kayong mag-alala, ma’am” sabi ni Balbas. “Ako’ng bahala. Number one sa akin ang edukasyon ng mga bata.”

“Ang kabataan ang pag-asa ng bayan,” wika ng principal. “Si Rizal pa ang nagsabi noon.”

“S’ya nga?” ani Balbas na nagbibilang ng perang i-donate sa paaralan. “Ayoko lang dumami ang drop-out sa Gitnang-araw. Masama sa negosyo. Baka dumami pa kakompetensiya ko. Mas mabuting maging mga doktor at abogado na lang ang mga bata,” bungisngis ni Balbas.

Hindi madamot si Balbas sa kaniyang pera. Dahil karamihan sa kaniyang mga customer ay taga-Gitnang-araw, natural lang na magbalk si Balbas sa kaniyang Pook.

Tuluyang dumami ang bagong customer ni Balbas. Nagdagdag na rin siya ng student discount (P9.50 sa halip na P10 kada higop) at value pack promo (konting shabu, konting rugby) sa kaniyang negosyo. Sa dami ng shabu na ibinebenta niya, hindi niya kayang ibabad ang lahat sa kaniyang kilikili. Nilapitan ni Balbas ang mga obrero na nagtatrabaho sa itinatayong mall sa labas ng pook. Sa bahay ni Balbas, may libreng kape at tinapay ang mga manggagawa tuwing breaktime kapalit ang pagbababad ng droga sa kanilang pawisang kilikili.

“This must be the best shabs in town,” sabi ng isang konyong dayo mula sa Golden Apples Subdivision, habang sumisirko-sirko ang mga mata sa likod ng mamahaling shades.

“I agree. It is comparable to sipping the finest French wine grown in the orchards of Madrid, in Morocco,” sambit ng kasamang edukado habang humihithit ng shabu mula sa aluminum foil. “You will not believe the phantasmagoric sights I have seen under the influence. Spectacular. Carnavalesque. Icky, icky poo. Postmodern.”

“True dat, poknat,” sabi ng tricycle driver habang nagpapahid ng mapungay na mga mata. Madali lang pala intindihin ang mga Inglesero kapag may tama na.

“Kung tutuusin. hindi droga ang ibinebenta ko,” paliwanag ni Balbas minsan sa sanlaksang adik na araw-araw tumatambay sa bahay niya para humithit. “Kung droga lang ang habol ninyo, maraming nagbebenta diyan. Pero nan’dito kayo para sa ambiance, di ba? Saan kayo nakakita ng bata, matanda, mayaman, mahirap, nagsasama-sama? Nagbibigayan? Dito lang sa bahay ko. Kung ganoon, ang ibinebenta ko ay ang tunay na diwa ng pagkakaisa.”

Mabuti man ang adhikain ni Balbas, dugong negosyante pa rin ang dumadaloy sa kaniyang mga ugat. Pera pa rin ang laging nasa isip, at kung paano ito pararamihin. Ang minsang sisenta porsiyentong shabu, naging singkuwenta. Tapos kuwarenta. Pakonti nang pakonti ang dami ng shabu kompara sa mga hinahalo niya para magkalasa. Patuloy naman ang pagdami ng mga customer ni Balbas. Tinaguriang “the place to be” ang kaniyang bahay kapag nagawi sa Pook Gitnang-araw. Kahit daw’yung mga hindi nagshashabu, bumibisita doon, nagbabakasakaling makakita ng artista o kung sinong bigtime tulad ni Ginuaco.

Ngunit walang bahagharing nagtatagal. Kung sino man ang nagreklamo tungkol sa negosyo ni Balbas, hindi na mahalaga. Ni-raid ng malaking puwersa ng Pulis Maynila ang bahay ni Balbas. Nahuli sa akto ang higit dalawampung adik na humihithit. Nang imbestigahan kung ano ang hinihithit, nalamang asin, asukal, Tang orange juice, at kung ano-anong legal na kasangkapan lang ang ginagamit. Wala ni kurot ng shabu sa buong bahay ni Balbas.

Kahit walang mahanap na ebidensiya ng droga, arestado pa rin bilang drug dealer si Balbas sa kabila ng pagpupumilit ni Tonio Ginuaco na siya ang may sala. Hinatulan si Balbas ng pagbitay.

Mabuti na lang at naging masugid niyang customer ang anak ng huwes. Nakapag-apila pa siya na itapat sa araw ng Pista ng Pook Gitnang-araw ang kaniyang pagbitay. Para raw maalala siya ng kaniyang mga kapitbahay, mabanggit man lang ang pangalan niya habang nag-iinum. Higit sa lahat, para marami-rami ang magpunta sa simbahan at mabingi ng mga dasal si San Pedro habang sinasampa ni Balbas ang gate ng langit.

Nag-unahan ang mga TV station sa exclusive rights ng nationwide live telecast ng pagbitay ni Balbas. Nangako naman ang Ajinomoto, SM Bonus Sugar, at Tang orange juice na magiging official sponsors ng telecast at ng Pista ng Pook Gitnang-araw bilang pasasalamat sa pagtangkilik ng mga adik sa kanilang mga produkto.

3. Emperador

Mahal na mahal ni Wendy ang anak niyang si Agustus.

High school pa lang si Wendy nang mabuntis ng boyfriend. Pananagutan naman daw siya ng lalaki, pero si Wendy ang tumanggi. Bakat kasi sa mukha ng lalaki ang takot. Naisip ni Wendy na mas mabuting maging dalagang-ina mag-isa kaysa matali sa binatang hindi pa handang maging ama.

Ipinanganak si Agustus sa ibabaw ng teacher's table, sa gitna ng history class. Ipinatawag ng guro si Aling Taptap na hindi lamang may-ari ng karinderya kundi kumadrona rin ng Pook Gitnang-araw. Nagpalakpakan ang mga guro at kaklaseng babae na nakasaksi sa hiwaga ng buhay, habang nagsanduguan ang mga kaklaseng lalaki na hinding-hindi na makikipag-sex. Pinangalanang Agustus ang bata, na pangalan din ng emperador ng Roma na pinag-aaralan ng klase sa araw na iyon.

Iyon ang una at huling araw na nakatungtong si Agustus sa paaralan. Pitong taong gulang na siya ngayon at hindi pa sumisikat ang araw na umandap ang pagmamahal ng nanay niya sa kaniya.

Simula nang nakapaglakad mag-isa si Agustus, taon-taon itong sinasamahan ni Wendy sa simbahan tuwing palapit ang Pista. Doon, nag-aalay ang bata ng bagong pitas na mga bulaklak sa altar ni Santo Domingo, kasama ng maikling panalangin.

“Sana po mahanap ko si Papa,” dasal ni Agustus sa Santo.

“Tulungan n’yo pong matupad ang lahat ng pangarap ni Agustus,” dasal naman ni Wendy. “Kung anumang grasya ang dapat napunta sa akin, ibigay n’yo na lang po sa kaniya.”

Ang anak ni Bebang mananahi, best in science sa eskuwela. Ang kambal ni Tanya, magagaling kumanta. Basketball player naman ang anak ni Rechel. Pero para kay Wendy, wala silang binatbat kay Agustus. Hindi man nakapag-aral si Agustus, siya pa rin ang kasalukuyan at hindi pa natatalong kampeon ng labanan ng gagamba sa buong Pook. Lubha itong ipinagmamalaki ni Wendy.

Sa may karinderyang kinakainan ng mga jeepney driver tumatambay si Agustus, nakikinoood ng labanan ng gagamba. Doon nagkikita ang mga bata ng Pook, dala-dala ang mga bahay ng posporo na pinagtataguan ng mga mandirigmang alaga. Kani-kaniya ang mga bata sa paghahanap ng kakamping jeepney driver na pupusta sa kanila. Kapag nanalo, may hati ang mga bata

sa pusta. Ibinibigay nila sa mga magulang ang napapanalunang pera. Ganito ang gawi sa Gitnang-araw. Kahit mga bata ay may papel sa pagtakbo ng Pook.

Para makasali sa labanan ng gagamba, kailangan muna ni Agustus ng sarili niyang pambato. Nakadiskubre siya ng gagambang gumawa ng sapot sa likod ng kabinet ng nanay niya. Maliit lang ito at kulay brown. Nagmamadaling ipakita ni Agustus ang bagong alaga sa pinakamatalinong tao na kilala niya, si Aling Taptap.

“Gagambang pitik ’to,” sabi ni Aling Taptap. Kasinlaki lang ng kuko sa hinlalaki ng matanda ang gagamba. “Laking Gitnang-araw. Matapang,” sabi niya kay Agustus.

Matapang nga ang gagambang nahanap ng bata. “Papa” ang ipinangalan ni Agustus dito.

Unang hinamon ni Agustus ang kapitbahay na si Buknoy at ang alaga niyang gagambang bayabas (dahil nahanap ito sa puno ng bayabas). Malaki ang gagamba ni Buknoy, mahaba ang mga paa. Limang Papa siguro ang katumbas nito. “Ito si Tyson,” pakilala ni Buknoy sa alaga.

Mukhang paniki si Tyson na nakabitin patiwarik sa patpat ng walis tingting. Sa kabilang dulo ng tingting, masyadong maliit si Papa. Hindi ito gumagalaw.

“Nanigas na ’tong isa,” tukso ni Balbas na nakikinoood sa labanan.

Gumapang papalapit si Tyson kay Papa. Mabagal, tantiyado ang galaw. Kung ibang gagamba siguro si Papa, umatras na ito. Pero nanatili lang ito sa kaniyang dulo ng tingting. Tahimik ang mga manonood. Nang magkaharap na ang dalawang gagamba, kasimbilis ng kidlat ang pangyayari. Isang pitik lang ng paa ni Papa, talsik sa tingting si Tyson.

“Hu!” kolektibong bulalas ng tulalang manonood.

“Walang gagalaw!” natatarantang sigaw ni Buknoy. “Baka matapakan n’yo si Tyson.”

“Dapat pala Pacquiao ang pangalan n’yang alaga mo,” sabi ni Boy Tulay kay Agustus.

Simula noon, tuloy-tuloy na ang pagkapanalo ni Agustus at Papa. Lumilipad naman sa ulap ang puso ni Wendy tuwing nakikilala ng ibang tao ang ningning ni Agustus. Tuwing sumasakay siya ng jeep, nakikilala siya ng mga jeepney driver bilang ina ni Agustus, champion sa labanan ng gagamba. Kadalasan ay nalilibre pa ang pamasaha ni Wendy. Pabalato raw sa hindi pa nababahirang rekord ni Agustus.

“Nanay, gusto kong maging astronot paglaki,” sabi ni Agustus isang gabi, puno ng liwanag ang mukha—liwanag ng lightpost na kasalukuyang kinakabitan ng jumper ng mga kapitbahay.

“Ipagdasal natin kay Santo Domingo,” lambing pabalik ni Wendy.

“E si Papa?” tanong ng bata. Sa tabi ng papag ng mag-ina natutulog si Papa sa kanyang bahay ng posporo.

“Magiging ’stronot din siya,” sabi ni Wendy, kahit hindi niya tiyak kung ano ang astronot.

Minsan, may bumisitang lalaki sa bahay ng mag-ina. Galing daw siya sa Golden Apples Subdivision. Nagpakilala ang lalaki bilang representante ng mga businessmen na nakarinig sa potensiyal ni Augustus at kaniyang gagamba. “We would like to give him corporate sponsorship,” sabi ng lalaki kay Wendy. “There is an international spider fighting tournament next month. We would like your son to join. He will bring honor and hope to the country.”

Ayaw sana pumayag ni Wendy. Masama ang kutob niya sa mga taong mahilig mag-Ingles kahit wala naman sa States. Si Augustus lang ang nagpumilit. Gusto raw ito ng bata.

“Kaya n’yo po ba akong gawing astronot?” tanong ni Augustus sa businessman.

“You’ll need a spaceship for that,” sagot ng Ingleserong lalaki. “We can give you a house as big as a spaceship, and a car that goes just as fast. All you have to do is win the spider-fighting tournaments, and your mother has to sign this contract.”

“Wala bang insurance ’to?” tanong ni Wendy, na binabasa ang kontrata ng businessman. Baligho ang mga pangungusap at hindi pamilyar kay Wendy ang mga salitang Ingles.

Tumawa ang businessman. “My good woman, why would you need insurance? What could you possibly have that needs to be insured?”

“Ewan,” sagot ni Wendy. “Pangarap, siguro. ’Yon lang ang meron kami. Na-iinsure ba ’yon?” tanong niya, pero tiyak na hindi naintindihan ng businessman ang kaniyang sinasabi. Pinirmahan na lang ni Wendy ang kontrata alang-alang sa pangarap ni Augustus.

Kumalat sa Pook ang balita na pambato ng Pilipinas si Augustus sa magaganap na kontest. Buong-lakas na sinuportahan ng Gitnang-araw ang bulilit nilang kampeon. Pila-balde ang mga batang nagpahiram ng kani-kanilang mga alagang gagamba bilang sparring partner ni Papa. Kahit maiwang baldado ang kanilang mga alaga, karangalan na rin ang makaharap ang tandem nina Augustus at Papa sa kabilang dulo ng tingting.

Idinaos ang tournament sa buong buwan ng Hulyo, sa basketball court ng Pook Gitnang-araw. Nagdagsaan dito ang mga foreigner para makilahok o makinood, at dinumog din ito ng mga taga-Pook para makiusyoso at para kupitan ang mga dayuhan.

Binuksan ni Agustus at Papa ang contest sa pagkapanalo nila laban kay Watsuhiro ng Japan at ang kanyang Yakuza spider. Sunod na tinalo ng Team Gitnang-araw ang Egyptian Camel Spider. Default naman ang pagkapanalo ni Agustus nang hindi sumipot ang pambato ng Amerika na si Spiderman. Aksidente itong napukpok ng tubo ni Balbas sa pag-aakalang taga-Meralco ito at nasa bubong ng bahay niya para putulan siya ng koryente.

“Foul!” sigaw ni Boy Tulay mula sa gilid ng basketball court bago magsimula ang susunod na laban. Philippines versus China na, at di hamak na mas malaki ang pambato ng Intsik. “Putris, alakdan na ’yan e!”

“Sa China, ganyan ang itsura ng aming mga gagamba,” sabi ng Tsino. “Kung natatakot kayo lumaban, magprotesta kayo.”

“Walang inuurungan si Papa,” sabi naman ni Agustus, at pormal na sinimulan ang laban. Wala pang limang segundo, pinatalsik na ni Papa ang alakdan.

“In dis corner, weying kalahating sako ng bigas, kampion ng Pook Gitnang-araw, Agustus and Papa!” pahayag ni Boy Tulay pagkatapos ng laban. Ninakaw pa niya ang watawat ng Pilipinas mula sa paaralan para isampay sa balikat ni Agustus. Nagpalakpakan ang mga jeepney driver, tambay, adik, at sari-saring lumpen ng Pook. Halos walang nakapansin sa misteryosong anino ni Batman na laging umaaligid at sumusunod kay Boy Tulay saanman siya magpunta.

Tuloy-tuloy na ang pagkapanalo ni Agustus. Pusta ng mga taga-Gitnang-araw na wala nang pipigil pa sa kanilang kampeon. Paano pa at itinapat sa unang linggo ng Agosto ang huling laban ni Agustus. Sa bisperas pa mismo ng Pista ng Gitnang-araw nataon ang Finals. Hindi bale kahit gaano pa kalaki ang pambato ng kalaban. Pinatunayan ni Agustus at Papa na wala sa laki ang labanan, kundi sa kung gaano kahigpit ang kapit sa tingting. At kung may isang bagay na likas na magaling ang mga taga-Gitnang-araw, ito ang mahigpit na pagkapit sa patalim.

Pinangakuan ng businessman mula sa Golden Apples Subdivision si Wendy ng scholarship para sa kaniyang anak, pati na rin ng bahay at lupa para sa kanilang mag-ina kapag nanalo si Agustus sa Finals. Sa gabi, bago ang huling laban, habang mahimbing na natutulog si Agustus, tinatahi ni Wendy ang uniporme ng anak para sa unang araw niya sa eskuwelahan.

Umaga ng huling pagtutuos: Philippines versus Brazil. Nagtipon ang mga tao sa basketball court para panoorin ang makasaysayang labanan. Nasa dulo na ng patpat ng walis tingting si Papa. Nasa lalamunan na ang puso ni Wendy.

Pinakawalan ng Brazilyano ang pambato niyang Brazilian Spider Monkey. Hindi na nakaporma si Papa. Mas mabilis pa sa pagpitik, hinablot ng unggoy mula sa tingting ang gagamba ni Agustus at kinain nang hindi man lang ngumunguya.

“Hu!” kolektibong bulalas ng tulalang manonood.

“Papa!” iyak ni Agustus na hinding-hindi na magiging astronot.

“Gin’wako,” taas-kamay na sinabi ni Tonio Ginuaco mula sa hanay ng mga nanonood.

Habang ngumingisi at pumapalapak ang unggoy ng Brazilyano, dahan-dahan ang pagtulo ng luha sa pisngi ni Wendy.

4. Tugma

Pula ang paboritong kulay ni Boy Tulay. Matingkad kasi ito sa mata. Nakakaagaw-pansin. Pero kapag walang ibang pagpipilian, kaya niyang pagtiisan ang kulay itim o asul o ano pa man. Marka kasi ng magaling na pintor ang pagpili ng pinakaangkop na kulay.

Tanyag ang mga obra ni Boy Tulay sa buong Pook Gitnang-araw. Isang tingin lang ng mga tao sa gawa niya, alam agad na si Boy Tulay ang may-akda.

“Tang inang Boy Tulay ’yan,” bulong ni Aling Taptap sa sarili nang makita ang huling obra ng pintor. “Pati ba naman pinto ng bahay ko, hindi pinatawad.”

BOY TULAY GUWAPONG TUNAY sigaw ng pulang pintura sa pinto ng bahay ni Aling Taptap. Kung saan-saan din makikita ang ibang gawa ni Boy Tulay. Minsan sa overpass, minsan sa MRT. Lahat ng bakanteng pader na makita niya, pati mga pinto ng pampublikong palingkuran ay nagiging espasyo ng kaniyang sining. At siyempre, madali lang malaman kung sino ang may-akda.

BOY TULAY GUWAPONG TUNAY BOY TULAY PINTOR NA MAHUSAY BOY TULAY AY-HAYHAY-HAY

Tuwing gabi lang nakakapagtrabaho si Boy Tulay. Gabi kasi madalas dumapo ang inspirasyon. Konting shot ng gin, konting gulong ng shabu ni Balbas, pipitik ng pintura sa construction site, at siya’y handa na. Canvas niya ang buong Pook.

Gabi nagtatrabaho si Boy Tulay dahil babatutain daw siya ng pulis kapag nahuling nagpipinta sa mga pader. Hindi naman masyadong nabahala si Boy

Tulay. Ganito talaga ang buhay-artist. Laging tinutuligsa ng makikitid na utak ang sining.

Isang gabi, inumpisahan ni Boy Tulay ang kaniyang susunod na obra. Sa loob ng tunnel sa bungad ng Pook Gitnang-araw, sa dilim na minsang naliliwanagan ng headlights ng nagdaraang mga kotse, isinulat niya ang simula: **BOY TULAY**

Pinagmasdan ni Boy Tulay ang kanyang gawa. Maganda. Perpekto ang bilog ng **O** at maarte ang lawit ng **Y**. Pinagnilay-nilayan pa niya ang susunod. Sawa na kasi siya sa “**GUWAPONG TUNAY.**” Gusto niya sanang isulat ang **BOY TULAY MALAKI ANG BAYAG** pero mababasag ang tugma. Mahirap makaisip ng parte ng katawan na katunog ng “tulay” maliban sa sa “atay” pero ang pangit naman kung **BOY TULAY MALAKI ANG ATAY.**

Habang iniisip pa ni Boy Tulay kung paano tatapusin ang obra, may bumangga sa kaniyang likuran. Babae na kasing edad niya. Mahaba ang buhok, kulay lupa ang balat, at bakat sa mukha ang gulat. Nagbanggaan ang kanilang mga mata. Sa bahagyang liwanag ng headlights ng nagdaraang mga sasakyan, nakita ni Boy Tulay ang paintbrush at timba ng pulang pintura na hawak ng babae. Pagkadaan ng kotse, bago manumbalik ang kadiliman ng tunnel, naisip ni Boy Tulay na dati na niyang nakita ang dalaga, hindi lang niya maalala kung saan. Walang imik na tinalikuran ng babae si Boy Tulay at tumakbo paalis.

Tumulala si Boy Tulay sa pader ng tunnel. Doon, nakasulat ng pulang pintura malapit sa pangalan niya: **TUNAY NA REPO**

Parang sininok ang puso ni Boy Tulay.

Sa mga susunod na araw, halos hindi makaisip nang tuwid si Boy Tulay. Naaalala lang niya lagi ang babaeng nakabangga sa loob ng tunnel. Hindi niya makalimutan ang mga matang iyon, pero hindi rin niya maalala kung saan niya ito unang nakita. Babaeng pintor na pula rin ang paboritong kulay. Nakaramdam si Boy Tulay ng kurot ng pag-ibig.

“Putang ina ’yan,” bulong ni Aling Taptap isang umaga nang makita ang pinto ng kanyang bahay: **BOY TULAY ♥ TUNAY NA REPO**

Nagkalat ang pinakabagong obra ni Boy Tulay sa buong Pook. Nagkandarapa naman ang mga MMDA na takpan ng sariling sining ang gawa ni Boy Tulay. Hindi nagtagal, nagmukhang sapin-sapin ang Pook Gitnang-araw, nagtatalo ang mga kulay ng pintura sa bawat pader.

“Nakita ko na talaga siya dati,” giit ni Boy Tulay minsan habang nakatambay sa bahay ni Balbas. Napapalibutan siya ng sampung adik na humihithit ng kung ano, pero hindi makuha ni Boy Tulay na tumira ngayon.

Hindi siguro makakapantay ang pinakapurong shabu ni Balbas sa high ng pag-ibig na nararamdaman niya.

“Baka sa panaginip mo siya nakita,” tukso ni Balbas. “Hanapin mo kaya?”

Parang ang dali lang ng payo ni Balbas, pero paano mahahanap ang babaeng naglalahot nagpaparamdam na parang mumu? Kung saan-saan na nagpunta si Boy Tulay. Minsan sa overpass, minsan sa MRT. Pero hindi rin niya mahagilap ang babaeng si Tunay na Repo. Pagbalik sa tunnel, natakpan na ng lechugas na MMDA art ang obra maestra nilang dalawa.

“Para kaming si Romeo at Juliet,” malungkot na buntonghininga ni Boy Tulay, nangingilid ang luha sa mga mata. Nakasabit kasi siya sa humaharurot na jeepney noon at napupuwing ng lumilipad na buhangin mula sa construction site. “Para kaming langit at lupa. Hindi nagtatagpo. Parang gin sa kumakalam na sikmura. Hindi ipinagsasama. Pati MMDA, nakikialam sa pagmamahalan namin.”

“Baliw,” bintang ni Tonio Ginuaco na nakasabit din sa jeepney.

Dahil walang naniniwalang tunay at wagas ang nararamdaman niya, sinikap ni Boy Tulay na mag-iwan ng mensahe para kay Tunay na Repo.

SAAN KITA MAHAHANAP?—BT sulat niya sa bawat pader na madaanan niya. Wala siyang pinatawad, kahit traffic sign o wanted poster. Malapit na siyang panghinaan ng loob nang mapadaan muli sa tunnel kung saan unang umusbong ang kanilang pagmamahalan.

Doon, sa ibabaw ng MMDA art, may sulat si Tunay na Repo para sa kanya. Alam niyang si Tunay na Repo iyon dahil pula rin ang pintura at kapareho ng sulat ng babae. Bumalik si Tunay na Repo sa lugar nila, marahil hinahanap din si Boy Tulay. At nang hindi mahanap ang lalaki, sinulat na lang ang sagot sa tanong ni Boy Tulay: **TUMUNGO SA KANAYUNAN**

Sa kanayunan! ... Teka. Malaki yun. Saan doon?

SAAN SA KANAYUNAN?—BT

WALA BA KAYONG MGA SELPON?—Aling Tap2

Ilang linggo rin ang dumaan at wala pa ring sagot si Tunay na Repo. Hinanap siya nang hinanap ni Boy Tulay, pero mistulang naglaho ang babae. Baka lumipat na ng Pook. Baka napagod, naburat sa klase ng pamumuhay na tago nang tago. Baka nahuli siya ng pulis. O baka nakahanap siya ng iba at tuluyan nang kinalimutan si Boy Tulay.

Doble pa ang lungkot ni Boy Tulay nang umuwi mula sa huling laban ni Agustus. Hindi na nga niya mahanap si Tunay na Repo, talo pa ang bulilit nilang kampeon. Pumusta pa naman siya sa batang 'yon. Dagdag pa doon, pakiramdam ni Boy Tulay na parang may sumusunod sa kaniya. Para bang may nagmamanman sa kaniyang mga galaw.

Nawalan na siya ng gana magpinta sa mga pader. Parang wala nang saysay ang buhay. Gusto niyang maglaslas, magpasagasa sa bus, uminom ng pintura. Bukas pa naman ang Pista ng Pook Gitnang-araw. Mas maganda sana kung may kasalo siya.

Pauwi na sana si Boy Tulay para magmukmok nang bigla siyang sinaksak ng isang nakamaskarang salarin. Isang saksak lang, malalim, sa tagiliran ni Boy Tulay. Tapos, mabilis na kumaripas palayo ang masamang-loob.

“Bat mo ginawa sa ’kin ’to, Batman?” sigaw ni Boy Tulay na nakalupasay sa kalsada. Sinubukan niyang pigilin ang pag-agos ng kanyang dugo, pero alam niyang ito na ang kaniyang katapusan. Sa kanyang huling mga sandali, biglang natamaan si Boy Tulay ng inspirasyon.

“Putang ina! Lilipat na ’ko ng barangay!” sigaw ni Aling Taptap sa madaling-araw nang buksan ang kaniyang pinto. Nakahandusay ang walang-malay na bangkay ni Boy Tulay sa harap ng kaniyang bahay. At sa kaniyang pinto, nakasulat sa dugo:

—**ANG TRAHEDYA NI BOY TULAY**—

PINTOR NA MAHUSAY

SINAKSAK SA ATAY

KAY TUNAY NA REPO INALAY

ANG HULING BUGSO NG BUHAY

5. **Kalan**

Buong buhay ni Aling Taptap, sinubukan niyang maging mabuting tao. Hangga’t maaari, hindi siya nag-iisip ng masama tungkol sa kanyang kapuwa. Simple lang siyang tao na naghahangad ng simpleng buhay. Lisa ang motto ni Aling Taptap. Minana pa niya ito mula sa kaniyang ina: “Wag kang maaksaya,” bilin ng nanay niya noong siya’y dalaga. “Magagalit si Lord.”

Natutuhan ni Aling Taptap ang mga pinakaimportanteng leksiyong pambuhay sa kusina ng kanyang ina. May halong katakam-takam na amoy ang bawat payo ng kanyang nanay, tumatatak sa isip at nauukit sa kumakalam na bituka, dala niya hanggang pagtanda.

Sa kusina niya natutuhan na ang nanay talaga ang nagpapatakbo ng pamamahay. Ang tatay man ang nag-uwi ng kakarampot na kita, trabaho ng nanay na pagkasiyahin ito sa pamilya hanggang makakaya.

“Puwedeng gamitin ulit ang mantikang pinagprituhan,” payo ng nanay niya habang nagtatrabaho sa kusina. “Puwedeng panghugas ng pinggan ang pinaghugasan ng bigas. Ang kanin bahaw ngayon ay sinangag bukas. Pang-paksiw ang lumang isda. ’Wag kang maaksaya. Dapat walang nasasayang.”

Sadyang nasa lahi raw ng pamilya ni Aling Taptap ang pagiging mahusay sa kusina. Nanggaling pa ito sa ninuno niyang kusinera ng mga prayle noong sakop pa ng Espanya ang Pilipinas. Nagsisimula pa lang kumulo ang rebolusyon ng mga Indio nang palihim na lapitan ng Kataas-taasan, Kagalang-galangang Katipunan ng mga Anak ng Bayan si Hermana Luciernaga na kilala rin bilang Ka Lusing.

Ni minsan ay hindi itinaboy ni Ka Lusing ang mga Katipunero. Dumating man silang sugatan o gutom, laging handa ang kaniyang kusina. Itinago niya sila bilang mga pamangkin, pinaghugas ng pinggan, binigyan ng pagkain, at binulungan ng impormasyon. Kinikiskisan din ni Ka Lusing ng dinurog na siling labuyo ang mga salawal ng prayle tuwing Linggo, at napapangiti sa likod ng kaniyang belo tuwing hindi mapakali ang nangangating prayle habang nagmimisa.

Mula sa mga ninunong kusinera, tangan-tangan ngayon ni Aling Taptap ang kaniyang gilas sa kusina. Sa pamamagitan nito, naitaguyod niya ang kanyang munting pamilya kahit nang siya'y mabiyuda. Nakapagtayo siya ng karinderya malapit sa paaralan ng Pook Gitnang-araw. Dito siya nakilala ng Pook bilang mahusay na kusinera. Dito rin sa naasinang lupa ng Gitnang-araw niya itinanim ang mga pangarap ng kaniyang pamilya.

“Kapampangan kayo, no?” tanong ni Balbas na suki sa karinderya. “Panalo ’tong sisig n’yo.”

“Ilokano ako, iho,” sagot ni Aling Taptap. “Dapat matikman mo ang luto ko ng asusena.”

Labimpitong taong gulang lang si Taptap nang unang magluto ng asusena. Tinuruan siya ng nanay niya. Nasagasaan kasi ng pison ang alaga nilang si Bantay kaya napipit ang aso, nagmukhang pancake. Umiiyak na inuwi ni Taptap ang mala-papel na alaga para magsumbong sa nanay niya.

“Tahan na,” sabi ng nanay niya, pinapahid ang kanyang luha. “Painitin mo na lang ang kalan. Masama ang maaksaya.”

Hindi lang magaling sa kusina si Aling Taptap, sadya rin siyang mapagbigay. Ni minsan hindi niya itinaboy ang sinumang nanghingi o nangailangan. Mayroon siyang mainit na kanin at ulam para sa sinumang nagugutom. Kahit nang tumaas ang presyo ng mga bilihin, hindi tumaas ang presyo ng pagkaing ibinebenta ni Aling Taptap. Nakasisigurado rin ang mga tao na malinis ang pagkain ni Aling Taptap. Wala kasing daga sa buong Pook Gitnang-araw.

Minsan, lumapit ang hepe ng pulis kay Aling Taptap, inutusan siyang magluto para sa party ng squadron ng Pulis Maynila na gaganapin

kinabukasan. Walang oras si Aling Taptap mamili ng mga rekado. Kasama ang dalaga niyang anak, magdamag nagluto ang mag-ina sa kusina. Kinabukasan, chumibog ang mga pulis sa pinakamasarap na dinuguan na natikman nila.

“Ang lambot ng laman,” sabi ng isang pulis habang ngumunguya.

“Kakaiba ang lasa. Tamang-tama ang texture,” sabi ng katabi nito, muntikan nang tumulo ang itim na sabaw sa uniporme niya.

Binayaran ng hepe si Aling Taptap ng mas mababa sa totoong presyo ng serbisyo at produkto niya. Nagulat naman ang mga pulis pagbalik sa kanilang barracks nang malamang nawawala ang lahat ng mga bota, sapatos, shoe polish, at ilang barrel at kahon ng bala nila.

Madalas ding lapitan si Aling Taptap para magluto tuwing may handaan sa Gitnang-araw, lalo na kapag may namatayan. Umiiyak na lumalapit ang mga mag-anak, nakikiusap kay Aling Taptap kung anong luto ang puwedeng ipakain sa mga bisita ng lamay. Tinatanong naman ni Aling Taptap kung sino ang namatay, babae ba o lalaki, gaano katangkad, gaano kabigat, paano namatay. Sa lamay, siguradong busog ang mga bisita. Sigurado ring sarado ang kabaong.

Mababait ang mga tao sa Pook Gitnang-araw. Kahit sila’y pawang mga adik, magnanakaw, mamamatay-tao, lukoluko, at iba pang salot ng lipunan, napamahal na sila kay Aling Taptap. Maging si Boy Tulay na laging nagsusulat sa pinto ng kanyang bahay ay pinapakain niya sa karinderya. Walang maisip na dahilan si Aling Taptap para lumipat ng tirahan. Mahirap man sila rito, mababait ang mga tao sa Pook. Kung hindi nila tutulong ang isa’t isa, sino pa ang tutulong sa kanila?

“Bukas na ang alis ko, Nay,” sabi ng dalagang anak ni Aling Taptap isang gabi habang sabay silang nagluluto sa kusina. Blueberry cheese bibingka ang iniluluto ni Aling Taptap habang naghahanap ng rekados ang anak niya para sa adobong desaparacidos.

“Saan ka ba talaga pupunta?” tanong ni Aling Taptap. Sa kusina nag-uusap ng masinsinan ang mag-ina. Dito itinuro ni Aling Taptap ang lahat ng kanyang nalalaman, dito siya nagbibigay ng payo. Hindi niya maintindihan kung bakit kailangan lumayo ng kaniyang anak.

“Sa States, Nay. Magtatrabaho,” madaling sagot ng dalaga.

“States? Ni wala ka ngang visa. Paano ka pupunta doon, lalangoy?” ani Aling Taptap.

“Aakyat ako sa tuktok ng bundok at lilipad,” pabirong sagot ng dalaga.

“Mahirap ang buhay doon,” babala ni Aling Taptap.

“Alam ko,” sagot ng kaniyang anak. “Pero may pananagutan tayo sa isa’t isa, at hindi ko kayang manatili dito habang maraming nagugutom at nangangailangan. Sama ka, Nay?”

“Hay, naku. Ayoko sa States,” sambit ni Aling Taptap. “Pulos hamburgers ang kinakain doon. Dito na lang ako. Marami pang nagugutom sa Gitnang-araw. Saan na lang makikikain ang mga patay-gutom na kapitbahay kung pareho tayong aalis?”

Kay Aling Taptap lang nagpaalam ang kanyang anak na aalis na ito. Sa Pook Gitnang-araw pa kung saan inuusyoso ng mga kapitbahay ang kilos ng lahat, maraming tsismis ang umikot tungkol sa pagkawala ng dalaga. Ang iba’y nagsabi na nabuntis ang dalaga at lumayas para magpalaglag. O kaya baka nakahanap ng nobyo at nagtanan. O baka sumapi sa mga rebelde at namundok. O baka naman totoong pinatay at kinain ni Tonio Ginuaco ang dalaga, kaya manaka-nakang nagpapakita ang multo nito sa may tunnel sa bungad ng Pook tuwing gabi. Ano pa man ang usap-usapan, karaniwan lang sa bayan na ito ang mga biglang nawawala. Kaya nang maglaon, kusang nalimutan ang tsismis tungkol sa dalaga at hindi na muling inusisa ng mga kapitbahay.

“Putang ina! Lilipat na ’ko ng barangay!” sigaw ni Aling Taptap nang binulaga ng bangkay ni Boy Tulay ang kaniyang umaga. Hindi lang ’yon, nagsulat pa si Boy Tulay ng kung ano sa kanyang pinto bago mamatay. Araw pa naman ng Pista, gigisingin siya ng perwisyo.

Sa kabila ng ganitong takbo ng buhay sa Pook Gitnang-araw—bigla na lang may mahahanap na bangkay sa labas ng pinto—hindi pa rin makuhanan ni Aling Taptap ang lugar na ito. Ito na ang kaniyang tahanan. Napamahal na sa kaniya ang mga tao rito. Kahit iniwan siya ng kaniyang anak, hindi lilipat si Aling Taptap. Dito siya nakatira.

Mag-isang hinila ni Aling Taptap ang katawan ni Boy Tulay paloob ng kaniyang bahay. Kung nandito pa sana ang anak niya, may tutulong sa kaniya, pero walang patutunguhan ang pangungulila. Kailangan magpatuloy ang buhay, at ang anumang nagmula sa Gitnang-araw ay hindi makakalimot at hindi malilimot ng mga tagarito. Sino pa ba ang dapat tumulong sa kanila kundi sila rin? Kailangan magpatuloy. Kailangan painitin ang kalan. Higit sa lahat, ayaw ni Aling Taptap ng maaksaya. Sa pagkain, sa buhay, at sa pamamalagi sa Pook Gitnang-araw, dapat walang nasasayang.

Agosto 4. Araw ng pista. Araw na kinasasabihan ng Pook Gitnang-araw.

Umaga pa lang ay nagsilabasan na ang mga tao mula sa kani-kanilang bahay. Ang iba ay nagtungo sa simbahan para sa misa na iaalay sa patron.

Nagtakbuhan naman ang mga bata sa lansangan para sa mga palaro ngayong Pista. May palosebo, pabitin, at ang kinasasabikang panoorin ng lahat na labanan ng gagamba. Malakas daw ngayong taon si Buknoy at ang kaniyang gagambang koryente (dahil nahanap ito sa kable ng koryente), habang si Agustus, ang dating bulilit na kampeon, ay kuntento na munang manood lamang.

Sa barong-barong na tahanan ni Agustus at kanyang ina na si Wendy, kumakaway sa hangin ang nakasampay na unipormeng pang-eskuwela sana ni Agustus.

Wala pang tanghalian, nagkakantahan na ang mga sintunadong lasenggo't adik ng Pook. Magkakaakbay sila't gumegewang sa kalsada, nagtataas ng mga bote ng beer. Kinakampayan nila ang alaala ng matalik nilang kaibigan at pusher na si Balbas. Sigurado sila na nasa langit na si Balbas ngayon. Paano pa, e kapag may problema si Balbas dati, ang una nitong hinahanap ay si San Miguel. Magpapatuloy hanggang gabi ang pagtagay at pagkanta ng mga lasenggo. Sayang nga at hindi nila mahagilap si Boy Tulay. Balak sana nilang magpapinta ng mural para kay Balbas sa pader ng estasyon ng Pulis.

“Araw na ng Pista, Tonio. Magbayad ka naman ng utang,” sabi ni Aling Taptap habang nagsasandok ng kanin at ulam sa pinggan ni Tonio. Pero kahit abot-langit na ang listahan ni Tonio, palagi pa rin siyang pinagbibigyan ni Aling Taptap.

“Bayani na ako, Aling Taptap,” sagot ni Tonio na masayang kumakain sa karinderya. “Dapat nga, libre ’to. Karangalan para sa inyo na dito ako kumakain.”

“Bakit wala ka sa bungad? Di ba nagtatayo sila ng rebulto mo?” tanong ni Aling Taptap.

“Di naman po ngayon matatapos ’yon,” sabi ni Tonio Ginuaco, muntikan nang tumulo ang pulang sabaw sa kanyang t-shirt. “Sarap nitong luto n’yo, Aling Taptap. Pang Pista talaga ang handa. Ano ba ’tong ulam ninyo?”

Binuksan ni Aling Taptap ang kaldero ng katakam-takam na ulam. Pira-pirasong malambot na karneng lumulutang sa malapot na pulang sabaw, kasimpula ng puso o pintura—tiyak na bestseller ng kanyang karinderya ngayong araw ng Pista. Pampabusog sa mga tiyan na halos buong taon kumakalam at ngayong araw ng Pista lamang makatitikim ng masarap.

“Eto?” sabi ni Aling Taptap. “Menudo.”

WAKAS